

7825

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK
UPPSALA

Landsmålsarkivet

Småland

Drevs

Isaksson, S. 1934.

ULM:s frågel. 27 Åkerns bered-
ning.

48 bl. 4^c

Färdvårdas med stor försiktighet!
J. R.

7825

III. Aukebruk eller trädesbruk och gödsling.

En träa, flere tråe, som betyder en större auker der minst två eller flere tönnor råj går att så.

Andra uttryck för samma begrepp, aukejoe, joetråa, .

Uttryck för det som låg i auker, der man sått så ex: nu ä dän träan sådde, nu ä dän säen snaet fädie te å gro.

Att lägga i öe, att lägga dän aukebiten i öe, att låta dän auke biten va i öe å vila ut se.

Namn på igenlagd auke, men som om ett pae år åter ska tas i bruk, den kallas för öjoe.

Öjoen användes te betesmark för fåren , å klövevallana te betesvall för korna och di andre oungnöten.

Man hindrade ogräset att växa då man körde över auken mä trebillen, träbillen, i nyare ti harvade man öve dä mä fjäderharven.

I äldsta ti körde man auken mä ärjekroken å då kallades det för att ärja opp joen, så kom man te metoden att audra opp joen å te sist ploja man opp den mä plojen.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

XXII

Småland
Drevs. sn

Man barjte köra i joen framemot vauen å tess i slutet av Juni,
men va man en fulltakanes joebrukare barjte man så snart dä
va tjänlit å så slutade man å vaura tess i slutet å Maj måne.
Å vaet arbete jäedes så foet som en hinde å som dä ble tjänlit
nära bestämda tider minns man äj,men har dock varit i bruk fast
man glömt det,å i de gamles barndom mindes man huru som allt
vårarbete sälle ätteträdas av gamla märken,som hade sitt ur-
sprung från en tid då man vacken känne läsa eller skriva.-
Var på sin ort hade sett särskilda märke,de voro regler som
man följde från fäder till fäder,denna tid utplånades med tid-
av en bok som hette "Bondpraktika"vilken tog bort de gamles
regler som di fått lära från gågna fäder:och det är så som en
av mina sagesmän brukar säga,möet har kommit te som äj behövt
att komma te ty dä drae bara ont mä säj.(di som kan tyda denna
vishetsregel han är en människa som genomkämpat livet med alla
fyra,och vilken ser världens vedermödor.)
Auken älla träan kördes äj änne somman ,di känne välla äj je

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

se opp å köra över säen, ty den sälle ju växa å ble te vente-
föa om _Gu ga dä växten.

Inan man sådde ut säasäen, harvade man ihop ogräset mä en ogräs
harv, å dä man så harvade ihop va ogräs å laungröte, dillrötter
(aukedill) som harvades inte renakanten å samlades ihop å bränd
es opp däa, eller lae man opp ogräset på stenaröen, att rättna,
Då man plojade eller audrade opp joen brukte man bryta låss
de stena man kom te för å göra dä lättare, ty näa audet eller
plojen kom te en osynlie sten då känne dä knöka te rätt bra
så oxana eller korna tvärstannade, näa man bröt låss sanna stena
jäde man dä mä jäenstaungen, dessa stenar som man to opp näa
man plojade kallades för "gäbbastena".

När auken ble fädie fö harvning, å ökana behövde pusta to man
hackan å stinkade kring stenarna, å innan man sälle så säa-auk-
en fjärjade man ut där man sälle så säen, å ble dä näen ti öve
mean ökana pustade hättade man se lite på en sten ty då va
mödosamt att gå i joen näa vaueskarpen to en.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

sva r på nr 27.

XXXIV

Att ta opp joestenarna "gåbbana" jaedes ofta på høstana då joen va lätt å dä ingen tjäle fanns i joen, på våen va dä hårt i joen å stenana satt fast hårare, dä va kölden som drat nea däm. Nää di så slutat våen ble dä te å bryta sten å odla opp te mea joe, dä va mäst uti den lee terängen, å stenarna bråts opp mä en hävestaung som hade en sinka i den ene ännen.

Man to opp di oppbråtena stenarna å lae däm i ett stenaröe, i stenaröen bar man åk di löse "gåbbarna" som lau på auken, då man plojade den, å di små källerstenarna plockades opp å laes på samma ställe. (Tro vi äj sagesmännen kan vi själva gå ut å studera di stenrör som ligga tätt ihopslutena i kring åketejana å åkelappana.) Å att stenarna laes opp te stenajäre eller stenagår det kan vi också se om vi äj tror vad sagesmännen berättar. (Man har all anledning att tacka dem för deras outtröttliga arbete, här visas exempel på Smålandsbondens sejhets å livsvilja, det är nog att se huru deras kamp genom tiderna tillgått.) Kvinnorna som var med ute å bröt sten dem kallade man för "trälakvenne".

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXXV
Svar på nr 27.

Som min morfar sålle ta batt minst en halttjåj joefasta sten
ar om året, å bryta opp ett skäppelann joe, så dä fanns arbete
bå te son å dåete. Å inte noj mä dä fruntemmen sålle va mä å
gräva diken, kvesta, älla sne löv, till å mä följa mä i ve-
hougget å houggva ve, å snön jeck iblann opp te hasana om vent-
en å så äta kalle fråsen mat. (Detta kan intygas av dem som än-
nu år 1934, lever.)

Man dikade när det var ti på å göra dä, om auken eller tejana
hade gröa älla inte. En va tvoungen å ha allt ianing.

Man mätte ut vessa stej, å så dikade man därätte, presis så som
man jäede mä utstöckningen mä auken, att flåhacka diket, mä
dikeshackan eller flåhackan, å så gräva opp diket mä dikes-
spaen, som hade en smal formning för att va go å gräva mä.

Ty alle skräpen som samlats i diket måste ösas opp.

På vanlie mark däa dä va suet täckdikade man, å dä arbete ut-
fördes på samma sätt som den vanlia dikesgrävningen, män näa
själva grävningen var jäed, lae man igen diket mä eneräske, å

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXXVI
Svar på nr 27,

lae tarv å måll åvan på dä. Daa dä va möe suet, jäede man små
alle i joen, mä hackan å dikes-spae, för att vattnet som ble på
hösten å venten sålle renna dän.

Uttryck för att auken ä sue:joen ä vattensjuke, hää ä dä suet
di hae äj dikat på mönna åe, hää läkta dä illa, hää stie dä opp
suet frå joen.--Att d i k a, att gräva diken. Den som dikade
feck namn av: grävar, dikesgrävare, dikare.

Man brukte leja dikesgrävra ty va di vana jeck dä mö bätte å
di som känne dålit ble i tefälle att lära se bätte.

På di stora harragaurna va vi mönna te å dika, dä va bå dikes-
grävare å daksverkra, å då va dä ofta te å få beting.

Anmärkning:

Sue? svar=sur, det kunde betyda att det var mycket
vätt, män suet? kunde tydas att det läktade illa, dä stie opp
suet frå joen.-- Suet betyder syra att det luktar ohälsosamt.

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet. Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXXVII
Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Det ansågs va ett strängt arbete att dika, "dä va en bonne som sae te sing dräng,ät inte nu som om dö sälle gå å dika,utan som näa dö ska gå å harva."Bonnen sae dä fö hang va snaul,han velle äj att drängen sälle äta näa han sälle dika,- så stoe skelna' va dä emillan att harva å dika.

Att mäta opp diket mä fötterna,att mäta ut diket mä fotamätt. Ex:för den som to dä fasta spaatajet,vi barja välla,en å oss måste ta dä fasta spaatajet,(män dä ble äj farrän man flåhackat dikesgrännen.) Att gräva jupt å ta bättentaj,att nä te amerika.Ett spaataj mättes så att hele spaen kom i joen,-antingen dä va te å gräva jupt eller gräva opp dikesjoen.

Jämna dikeskanterna mä en kantspae,skära dikeskanten jämn, spaen va å [†]stive järnbläck,ungefär så stoe som en vanlie spae mä åslipade vassa kanter.

Dikesbank kallades den del av diket som hade den slättande sian.Att jämna dikesbottnen,skåta u dikesbottnen.

Att rönsa opp gamla igenväxena diken,rönsa opp dä gamla diket.

† stive.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXXXVIII

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Dä va te å rö opp före dikningen,hougga nea boska,å ta opp rötter å ståbba.En så bre kant å i sträck som ett alnakvatte, för att så jädes dä va fö å hålla oppe dikeskanten mä auken. Ve stoediken va dä dåbbelt så brett,ty stoediket sälle va en tri alna brett ungefär.-

D i k e,stoedike,smådike,avloppsdike,eller utloppsdike,från mindre diken till ett stoet.

Mellan Drev och Hornaryd,skiljes socknarna åt genom ett stoedike(bäck,kanal)som kallas för skiljediket,skiljekanal.

Man gräve diken där det ä blött,å dessa olika diken kan kallas för:aucediken,ängadiken,väjadiken.--

Vattenfåran som plojas i joen i auken,bliente å avleda vattnet från auken,att joen kommer att avrinna vintertid bättre.

Den oppskåtade joen u diket kallas för dikestarv å dikesjoe.

Den rätta dikesjoen-,tarven köre man ut på åken,som tjänstjäde lika bra som jössel.Man hackade sönne tarvena mä den vanlia hackan å spriddes ut mä en grep eller spae.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXXIX
Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Att köra ut dikestarven på auken mä en vanlie vagn,arbets -
vagn.Diket grävdes så det feck fall neråt stoediket.Motsattsen
"dä stäe vatten i diket dä renne äj dän dä ä dålit fall på
diket","hää kånne di ha grävet lite jupare så dä hållt lite
mea".---Man lae stora bjälka å rällkålsinga eller planke, te
bro yve stoediket,å små bjälka,ånnelaj å rällkålsinga te små
diken,som man måste köra över mä vagn. Öve älvar å vattenflöd-
en lae man stenbroa eller stenfrämme.-----

Göda åkrana:jö aukrana,att jö,jössla,att dynga auken,ex:hää ä
dä lajom jött,hää ä dä lajom dyngat.Att köra ut dä klåka på
auken,auken ä klåke hää ska dä växa bra,motsattsen:joen ä
maje,joen ä möe maje å dälle,dän ä utsvälten.Substantiv:dynga
jössel.Olika slaj å naturlie jössel ex:kodynga=nötaela,hästa-
jössel,kättadynga å folkajössel(skit).Vidare fauradynga,pytte-
jössel.Gödselhögen kallade man för"lantmannens gällhöj".
Jösselsta,dyngestack,dyngehöj,-dyngekompost.
Jösselstack,dyngesta.Jösselvatten,jösselspa,dyngepöl,dyngesla-
sk,osv.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXXX

Svar på nr 27.

Fåralået, kaninelået, eller fårapæele å kaninpæele.

Kättajösslen va nåck före all aen jössel, den var likare.

Fårajössel, pyttejössel användes te blåmstejödning.

Man brukade utöka jösslen mä halm(dä va en daulihet) måsatarv,
hackat graneris, hackade alebåska.

Självråttnat löv frå komposthöjen, användes te jössel.

I slutet av attanhånnra talet barjte man använda köpekalk å
konstjödning lite längre framåt vårt århundrade.-----

G ö d s ell körning: köra jössel, köra ut dynga, ut å dynga på auk
en, man körde ut jösslen i komposte om venten.

Redskap: jösselgrepen å dyngekloen. Man körde ut jösslen mä den
vanlie köretyen, körde man jössel ut på små lann, körde man ut
jösslen mä skottkärran eller dragkärran, skottkärran körde di
ut jösslen mä som lå i måkrännan om dä va långt te dyngestaen.

Då man körde ut jösslen anten dä va samme älla vente, hade man
den vanlia dyngesföten, mä kälka på venten å vagn på sammén.

Jösselbåe hade man farr i väan te å bära ut jössel mä på auken
då va di två te å bära.

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

XXXXI
Att lassa dynga, att lassa jössel eller (skit). Di som lassade dynga kallades för dyngekorare, bå kvenne å männ delto i att jälpas åt å köra jössel. Ja te åk mä bryta kätta va man mä om. Dä feck vi jöra då vi va i Vaatarp å tjänade. (Omtalar mor). Man lae på venten jösslen i stora komposthöja på auken älla träan, då täckte man dem mä tarv åvanå, på vauen va dä så te å köra ut kompostjösslen i små höja, ex: anten ska ja bre ut att, älla lägga att i smauhöja, säe man.

Man spridde jösslen på mark(joe) som man sålle ploja eller audra på vauen, harva å så sä på dän auken.

Man sae: nu ä dä stöcket jösslat. Jösselspaet användes te å bära ut på trögässlannen, te å vattna däm mä på föesomman, man slängde ut jösselspaet mä en skopa eller spred man dä mä en hemmajæde vattenkanna mä en hemmasmidde strigel ve.

Man spridde jösslen på väen mä en vanlie trögrep, som kallades att bre å strö dynga, sprätta ut dynga.

Dyngkakena som ble i kätten feck vi hacka sönn, å detta arbet kallades: att bryta u kätten.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Men däa "kåttana" va kallade man stia, ex: bryta ut stien, att bryta ut hos grisana. osv.

Att vänna nea jösslen mä aude älla ploj, att tvära nea jösslen. Jorperna-auken harvades en gång äne sämmen män kupades två gånge, antingen mä oxa älla fö hann.

IV. Vår-och Höstsädd.

Man sae näa dä va ti på å barja våra ex: nu ä dä ti på å barja vaura, dä brätt i vauebråskan, sae man näa man sälle ha dä foet nea i joen. Jöra sin vaue ianing. Ja va hemma enti i vauras å vaurade hos fae min. Att så ut vauesäen , att så , att så sä.

Vårakra å vaueträa. Joen ä lajom tarr, nu ä dä lajom te å så.

Dä ä klabbitt i joen nu ä dä inte lämplit å vaura. Joen ä lättredd, den är lättkörd. Joen ä håre, dä gåe tröjt å vaura.

Vårutsäe, säasä, å den sälle va å bästa slaj.

Di hade plojat på hösten, detta harvade man så öve mä harven dä kallade man för att vaueharva auken, dä man harvat auken var det somliga som audrade~~ätte~~.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV.
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

En del arbeten såsom harvning, ärjning, harvning jädes först derefter sådde man, så to man träbillen å myllade nea säen mä så finharvade man, så bälltade man.

Näa man sålle tvärharvade man först di vända torvena, sa ärjde man såsom en hade plojat älla audrat, så harvade man på soneske öve auken, så känne man så, sen va dä te å harva rätt, osv.

Att köra å väanna, att köra att i en väanna, -

om man äj harvade på ett ställe utan glömde en bit så dä syntes, sae man om dä att dä va barsöl.

Man brukade hacka sönne tarve å krössa joekake medan harvning- en påjick, näa oxana sålle pusta ut, det kallades för att hacka sönne tarv å slå sönne joekake.

Ja fanns dä yngre menn, så feck di äj gå sysslolösa å ha hänner i böxefeckerna, di feck allt sno på å bå hacka å stinka på åken, dä va småluanas göra.

Åken återess fö sådd, auken ä redde te sådd.

Man sålle så näa koänmarket visade säj på auken, ty dä tydde på att joen va färi.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Fgl. 27

XXXXIV

Svar på nr 27.

Koänmarket? =ä dä om vauen tätt övespännena träana på den ny-plojade åken, av (fila divaé virginis) di träana ä som häefina silvetråa i sola. "För andra märken av di gamla står ju opp-tecknade i bondpraktikan, å av den önskar man inga avskrifter, se vidare sidan XXXII, der står det besked om vad syfte denna bok ha-de, ty vi tänka oss huru som även den vilken skrev denna bok huru han tog anteckningar av di gamlas erfarenheter som di prøvat i månghundrade år, utan den hade man lika så gott kunnat reda sig men alla behöver förtjänster om en skall leva".

Man känner äljest till ex:näa alelövet blie så stoet som mus-öån, då ä dä ti på gå å fria. Ja dä jeck di gamla å konade i väet å kände ätte om dä blauste noran älla sönnan. Man sälle så i nedan. Man fjärjåde opp te sänings märke.

Själva sådden jick så te, man hade en rem om den vänstra axlen så hade man en säding framman fö se, full mä sä å så häktades sädingen i kroken, kroken var ifästade i remmen, så fästade man denna krok i örat på sädingen.

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXXXV

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Man körde mä vagn säasäen ut på säaauken, älla mä en kärra om
dä va närma, så va di fruntemme som bar te di som sådde.

Den som sådde hette säare eller säningsman. Männen sådde.

Men min mormor[?] iblann ut säasäen på auken, så i äldsta ti man
känner (minns) sådde kvinnorna också. Att så?, inte ska en plocka
opp att mä? - Man sådde mä bägge hännena frå sädingen.

Man hade halvskäppe, skäppa, kappa å tönne att mäta säen mä.

Sädingen så ut som ett säll män tätt i bottnen så äj säakoän-
nen rann ut, sädingen var flätader å rätting, kanten på sädingen
kallades för sädingakanten, den var av grane som såg ut som en
takstecka men däbbelt så bre ex: ett alnkvarter.

Fjärjemål, - säakast kallade man ett sänt stöcke som man känne
så mä näven i ett kast.

Man dro opp linjer fjärjefåre mä fjärjekroken som kallades att
fjärja joen, man stegade mä foten, efter varje fjärjemål, di som
utförde arbetet kallade man för fjärjare.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

XXXXVI

Va dä möe barfråst, do säen ut (höstråjen) då körde man opp auken på vauen å sådde annan sä i stället.

Man ärjde eller harvade nea säen, efter det man sätt finharva man det kallades också för att slätharva och välharva.

Ja iblann körde man korsvis över auken mä harven om man bara använde den. Uttryck för att sädden och våren ä avslutade: våranet ä slut, våren ä slut.

Dä var te å arbeta frå **du** je te skämt. Man bälltade auken sen man hade finharvat. Man sådde atte (ärter) blann väeråjen, för att råj å atte sälle mojna lika väet.

Så satte man böne rovefrö å höafrö. Man hade en fåe iblann rovena älla jorpernen på auken att sätta böne på, näa fåen va redde tö man en vanlie hacka å jäede en såfjärja att sätta i å däai satte man bönena mä ett lajom marke mellan vae böna. Rovefröet såddes på rovefällan. Attena sattes i trögästappan som man grävde i om höst å vae, två gange om våren för att göra lannen färä, så räfsa man ut dä nygrävda lannet om våren.

Småland
Drevs. 50

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXXXVII

Svar på nr 27

Småland
Drevs. sn

Så fjärje man opp lannet dää man ska sätta å så, å man bruka så såckeatte moballe å böne på detta lannet.

Då man behövde frö å nået slaj to man å jäede så man feck frö attabaljena feck mona på hösten å avplockades, nära rove lem-nades kvae på åken å så to man frö å dä, osv.

Sätta jorpern: di sålle sättas i sjune vecke älla dää krings vei. Jorpernalannet sålle ventebalkas på hösten, - på våen näa joen blett färi (tjänli) körde man ut folkajössel ovanå åken som så harvades nea tvass öve fårena, näa dä va jäet ärjde man opp fåre, att ärja älla fåra opp auken te jorpernalann.

Så ble dä te å sätta, man va flere stöckna, å så körde man opp fåre mä audet, å så va dä te å sätta jorpernen i fåen ätteät dä va den väliaste metoden, så myllade köran igen den fåen, to fåen mä se, å så va dä te å gå en ny tills hela arbetet varnutfört. Potatisen sattes fö dä mästa så stora di va, men man skar dem om di va stora mett itu, att skära jorpan.

(Då va en snåle bonne som va rädde om sina jorpan, han satte

x vanligaste.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr27.

XXXXVIII

Småland
Drevs. sn

sina åndangömda jorpernaskale, män då dä äj ble nära jorpan ble han förärjad å sae, i aue växe dä inga jorpan ätte mina sättessjorpan di va vesst å dä dålia slajet.)

Maka igen fåen, näa di häve öve jorpanen. Näa dä gått näen ti så harva man igen jorpanen älla räfsa igen dom, så kupa man dem två gånge, mean di växe.

Man luka iblann jorpernalannen, å rovena rönsas, lukas å gallras å gallras omijen, liksom ätte som bara lukas å kupas, men moballena å annra å dessa köksväxter rönsas lukas å gallras.

Man bröt sten ätte våens avslutande, å va dä tarra sämra feck en gå å vattna på växter i trägåslann.

Man harvade ut det som dä häftia räjnnet samlat på ett ställe.

SLUT PÅ FRÅGELISTA NR 27.

Sagesmän har varit: ex, Magnis i Besegård bott där det mästa av sin tid han är äljest född i Föredag år 1849 som ligger i Hornaryds socken. Amanda Isaksson, född i Drev år 1872.

Hilda Andersson, född år 1866 i Drev.

Andreas Karlsson, född i Drev år 1848.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

V Ä L T=bålt, som man använde att båлта mä, den drogs för hann, en sånn bålt visar figur 32. (Att slå sönnne joeskarpe å joeknöla hade man en klåbba, eller slo man sönnne dem mä den vanlia hackehamman.) Bålten sålle va te å båлта nea stena å knöla mä. Skämtsamnt namn för densamma: båltamus,.
 Då hade man en menne dragbålt te å båлта över rove-kaulrötte å moballe-faurena mä. Namn på "v ä l t e n s" delar fig 32, a blir kallad för båltakobben, den jädes å grane, Den var jämn, båltakobben var i ett stöcke, den i båltakobben indrivna järnaxlen kallades för kobbpik eller båлта-axel, lagret som båltapiken löpte i för pik eller axlahål, ty man borrhade hål i båltaskaklen, deri snodde kobbpiken. Man sae nåa man dro bålten, nu båлта hang dåaute på auken.
 S t e n d r ö j, som kallades för sten-eller rålftabjöen, den hade man att forsla batt stena mä på auken, och den sålle gau på slaune. Det var i huvudsak stora stenar man forslade på densamma, di små stenarna körde man i säter, batt te ett stenröe.

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr27.

Man hade ett särskilt skul att sätta joetyen i, bå bälta-
vagn, handverktygen, ärjekrok å auder, ploj, bält å dröj, dens
na bo(skul) kallade vi för skylet, vangboen, eller redskaps-
boen. Den var byggd i ett stycke mä lagaun. Ex: lagån, loen.,
laan, vagnboen å skylet, samt krakaskylet, der man hade säa-
stakana förvarade.

- - - - -

II. Höst-och vaueplojning.

Åker=auke betyder däa di sau sä, på bastant mark i allmän-
het, odlad eller uppröjd mark i allmänhet, man grävde täck-
diken däa dä va suet, om dä va ett tarpraställe delade man
auken i flera stycken, ex: en bit havre, en bit koän, en bit
råj, osv. På di starre gaurana vae auken iett stöcke då auken
feck namn av t r ä a.

F ä l t har betydelsen av hur långt man såg, ex: byafälten,
en mer eller mindre synvidd av en bys allmänna ägor.

Joralott, en delning av ett mindre eller större stycke jord.

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson, 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Tegana finner vi på måsen, som delas av flere diken på stora
å små, tegarna kallas därför "måstateja".

"Nyhacke som tages opp frå nyodlingen, ex: öka te mä en joe-
remsa, -brätte = en kil som blett kvarlämnade efter fjärjning
en, denna kil hörna ble te smauluanas jorastöcke som di sau
hade i tefälle att öka te, å sau opp själve. Ex: sau opp te se
själva. "Ja menns dä va rolit å ha ett stöcke joe te å rökta",
säger en av mina sages män.

Lann finns i samma betydelse som ex: attelann, rovelann, kall-
gauslann? = der man sätter kaul, samt jorpernalann.

Men också i betydelsen av en liten trägaustäppa, ex: trägaus-
lann däa man satte såkeatte, moballe, m.m.

Ploja i auken, köra i auken, ärja auken, osv. Varje metod för
se, ex: ärja eller audra opp jorpernalannet, ploja den maje
jorabiten, osv, det kallades för att höstre joen eller hösta.
Jorpernalannet ärjdes eller audrades opp te ventebalka, dvs
ärja opp lika stora fåre å lauta dä va sau äne venten.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Hade man en maje jorabit jösslade man opp dä å sädde sä däa på vauen ex:vaueråj. Öjoen jösslade man på hösten å plojade eller audrade opp öjoen å saudde höstråj däa på, då man så slutat allt höstarbete och man ställt in verktygen sae man ex:nu ha ja höstat in, nu ä jorarbetet slut fö i aue.

Vaura eller laja te vauejoen jäede man på vauen, så tidit som näa joen ble tjänlie, näa tjälen gautt u joen.

Höstplöjningen barjade näa dä va tjänlit i joen å då man höstat in säen, -te näen vesse ti höll man äj på, va dä mildra ventra å dä i den vanlie höstredningen vatt möe lett(räjnrit) då ble dä te å ploja då, -alltså höstredde man joen bå te säd;
å ploja så dä feck legga öve venten, .

Men man lydde ofstast den reglen att ha rettajoen tess slaj-tröskningen sålle barja.

På daksverken arbetade man frå kl:5 på manen, tess kl:8 på kvällen, så dä va neaskämt då vi feck hälit. Mältierna hette davar, medda å meraftan, davar to man ve kl:8 te halt nie, med-

x säd: höstrågen sädde.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

S.XXIV

da to vi kl:12 te halt tvau, å meraftan ve kl:5 te halt sex. så ve åtta va dä kvälle. Då man va lejd så feck dä bli ve dä - samma men då feck man maten, på manen näa vi kom te den som lejt en samt di annre målen ve samme ti, å ve åtta kvällsmålet sen feck man gå hem te sett. (Maten va enkel hos fattia bönne å ännu sämmre hos di snaule bönnena, dä va så di feck gå halv-mätta frå köksboet.)

Vaueplöjningen barjte ofta i barjan älla i slutet å April, då tjälen gått u joen, ve den tjuvfjärde April va dä tjänranas sammehalv-aue dau flöttade di eller bytte om plats, å den tien varade frå den tjuvfjärde(24) April tess de tjuvfjärde(24) OK-TOBERIDÅ må ni tro dä jeck galant te, (säger en av di gamle). Auken som man hatt jorpern på som man lagt ut te ventebalka, harvades över näa dä ble vaue, å på dän biten saudde man koän. Så plojade man den mæje joen om hösten sänskilt klöverjoen å lät den legga så änne venten, (mæje joe kan tre eller fyra års vall kallas.) Havren, koänet, å vaueråjen sauddes på vauen.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Dä äldsta man känner var då vi ärjde mä oxadrefstana, dem spände man före ärjekroken eller audet, män också huru man spände för oxana för plojen, å det har vatt i min ti, ty ja menns här Kalsen i Föeda jeck å hojtade mä sia oxa ex: gå fåen mä de, se hit, se dit, å hå gå fåen mä ~~dä~~häpla, nu gå dä, osv.
(det skulle vara tilltalsord för oxarna.)

Så köpte Kalsen en vtie märr å då ble dä te å smacka å hojta likadant, män han dro att inte bätter han, det var då man to te skakla. Dessförinnan hade man haft gamla satten körredskap. Vidén på Böksholms säteri hade te en barjan fäm par oxa ett pae va schatta å di besade (feck stynget) nåa vi satte dem te å dra hölasset, på Böksholms herragaue hade man te en barjan bara ett pae hästar att dra den store plojen å touga lass av varje slaj, samt en finhäst att köra finskjuts mä, bonmorän körde själve sin vagn hong va äj rädde få dä om dä va sau. Var det bräkia ök va di två te å ~~kjälpas~~ aut nåa man sälle ploja män va dä vana stillsamma oxar behövdes det äj mer än en.

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

S. XXVI
Hade man istadia hästar va man två te å hjälpas aut,men va di tända å vana att köra va di *lv*,hade man bara en häst va dä lika dant,så dä va bae delarna.När di va två sålle en av dem sköta tömmarna å en plojen eller audet,den som skötte audet feck åk välta plojskivan som iblann äj råkade bli i rätt läge ,feck å se å väna.

Före plojning å öjoe eller klövervall mätte man opp vissa stycken,"fyrkant".Var man två så hjälptes man åt mä dä också men var man ensammen feck man göra dä(mäta ut)ensammen,osv.

Mä ett pae lajom stora oxa plojade man åpp ett så stoet stöcke att man känne så en fyra fäm skäpper sä,va oxana(ökana) starka känne man ploja opp mer på dag.

Man brukade va på lejd,ber få komma med en liten berättelse som berör ett lejt arbete ex:"dä va näa Isak i Bjarkehålt sålle bögga se en lagå,Isak va på daksverke å han hade sneckra hos se,dä hade han lejt Magnis i Besegån att komma å höstploja på måsen,dä va tröjkört så oxana feck dra å ha dä strängt,män dä jeck rätt bra."

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Fgl. 27

Svar på nr 27.

S.XXVII

Ersättningen var arbete lika men arbete, och den reglen håller gamla tarpra än i dag då ~~di~~ behöva hjälpe.

Man sae om joens beskaffenhet att den var hård att ploja i eller då den var lätt, att det är lättplöjt. Det känne bero mer en på den normala fuktigheten, att jorden var hård eller lättplojad, beroende på hur den sköttes.

Att ploja juft eller gränt, att ploja en fåra, di plojade så att di äj feck opp näen alvjoe.

Fåra=f a u r a, en plojfaura, rännan där plogen gått fram kallas plojfaura, eller plojfaen, den lösskårena torvan kallades för plojskiva, annat har man äj hört.

De opp-plojade fårkanterna kallades för kamm, fåekamm.

Plojfårans bredd reglerads med öjnamåttet.

En nyplojad auke troddes skydda mot trolldom å förgöring.

Då då va plojat sae man: nu ä då nyplojat å grannt nu få då va tess vauen, eller nu ä då nyplojat nu ä då teress å harva.

T e g l ä g g n i n g ? = tejlegga en ti. Man började att ploja opp en tejrögg så att två torve lae tesammans.

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

XXVIII
Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Andra namn för plojryggen ex:röggfåra,. Näa di mätte ut auke-
stöckena känne di jöra så,att näa di mätt opp ett stöcke en
fyrkant oppmättes åter ett annat,å på varje sånt stöcke feck
man allti jöra börjefåra,börjerögg,må en tejrögg,å då sae man
att aukebiten är utsatt,nu vet ja hue ja ska ploja.

Man plojade så rånnt tejaröggen ånne ständie vänning åt höger
såsom figur 37,visar på sid 18 i listan.Detta kallades för att
slå inför,att slå plojtarvan inåt.

Så höll man på tess hela aukebiten(stöcket) va opp-plojat,
men så tess slut vände man en gång te åt höger å en gång åt
vänster så dä ble en förjupning,denna förjupning som då blev
kallades för vatten-fåra,detta förfaringssätt kallades att
slå itu,slå fåran itu,slå itu aukestöcket.

Näa man så jäet barja man på nytt å jöe så en nye barjefåra,
å så hälle man på tess hela dä utmäta aukestöcket blett opp-
plojat.Så finns det äj mer om den vanliga ituplöjningen.

Men så finns vänntejen igen,den plojas opp rånntom,när hela
aukerstöcket blett opp-plojat.Det kallades för att ploja

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr27.

Småland
Drevs. sn

vänntejen, denna metod är den allmänaste av di mönna metoder som di gamle har använt sig av, älla känne man jöra på andra de mäst opptänkliga vis.

När så renen blett för bre to man å plojade opp den å dä kallades för att ploja ren. Ex: i da ska ni ploja opp rennana befalte rättan.--Man körde plojen tomme när man vände åt höger, på den del som kallades för vänntejen.

Uttryck nä man ploja vall, ex: ploja vall, -en, namn på dä oppplojade vällen, nyplöje, ex: en nyplöjd gräsvall. _Gräsvall=öjoe.

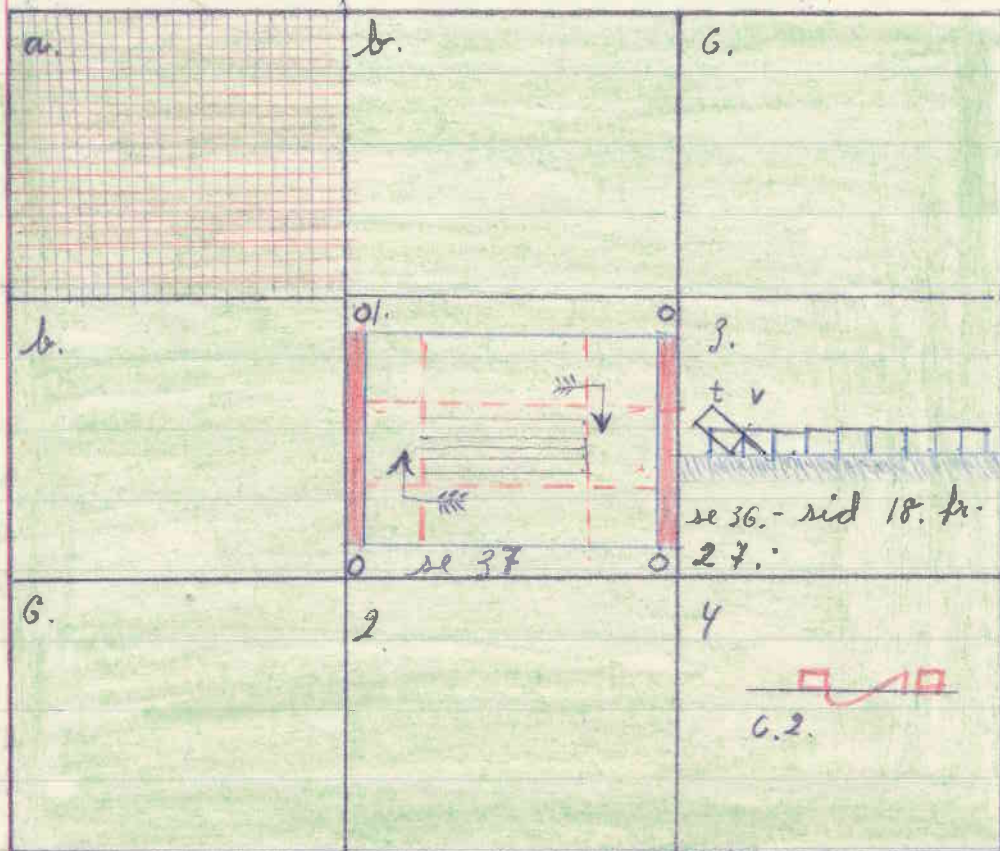
Di ärje havralannet, det betyder att dä redes på nytt te ett annat säalann, man vänder stubben så den kann harvas sönne.

Plöja snoka, det betyder att fårena äj ä rätta, uttryck för tåltan som samla ihop se framför plojen eller audet, dä tåltat ihop se, dä tåssa ihop se, dä stoppa se.

Uttryck att köra tvärs över de vanlia plojfarena, att plöja på tväre, att tvärploja auken.

Ett annat uttryck heter att tvära nea jösslen. Som betyder att ploja eller att ärja nea den, jösslen.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

a1.- vanliga

fårar, b. 1.

bejrygg.

4.- G. 2.

vatten.

fåra.-

man mätte

ut auker-

stöckena

med fot-

steg.

0. mätt-

en åker som är utmätt. - a, potatis renskant.

b. havre. - c. råg: 1. koän, 2. blansä

3. rove. - 4 linband. - 0/ visar bekläggning

in. tvärplöjning: - harvning: man

harvade auken ett par tre gånger, då jorden

skull bli riktigt len. - å fin.

svar på nr27.

En liknande enbets-skakel mä en tvåbetsssvängel å två enbets-svängla hade man när man körde stora virkeslass till Kalmar. Figur 9:III visar en sånn storsvängel, d visar svänglabeslaget, c svänglaträet var gjort av björke, kroken som sitter i svänglabeslaget kallas för dragkroken.

Te hästana hade man alltså harvskaklar eller/ dragline, bå te harv auder å ploj/. Di va jäda å rep å repen va jäda å linn-ebast älla å ^{här} skäketo, dragskaklarna jädes å bjärke älla grane, som voxet något svängt, de/ så gjorda skaklarna får namn av skakladon "en å tvåbetskakladon".

Då skaklen gick av slog man på en jäen älla träbit, det kallades för att laja skaklen, slå en hanske pau. osv.

Figur 12:I visar en krok den man satte emillan svänglen å harven, audet eller plojen namn på den ex: harvkrok audekrok plojkrok. Dessa enkla anordningar utbytas efter hand med det som man kallade audet, det får då ett sänt utseende som figur 13 visar men med öron istället för att der på bilden visar.

* to av häklad här.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Fgl. 27

svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

auder-eller mållbräer å i övrigt blir utseendet annorlunda,

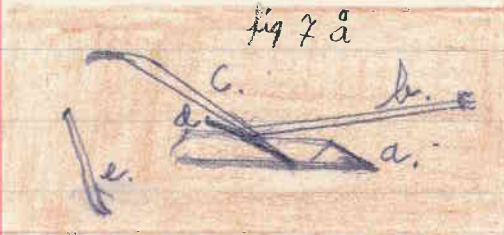

Fig 7 å

Figur 7å. visar ett vanlit gammaldags
aude, a visar billen, b dräkten, c styre å
hanntaj, d visar audeöglan eller måll-

Figur 7å.

fjölen, e visar enbart fjölen som var av

björke, lite krokig på den ena sian, så fjölen vette utåt.

Billen a, var smidd å järn den var fästad på audeträet, fjöl-

en som var fästad på sidan av auderträet, tjänstgjorde att

fösa mållen åt sian så auderfåran ble breare å ej så målla-

fulle. Så har vi potatisådet som var ungefärligen lik det

som fig 7å visar men med längre mållfjöla.

Man hade åk ett myllauder som man myllade ner koän mä, då va

nået mindre än det vanlia audet, nåa man audrat nea koänet

harvade man öve dä mä harven.

Se sidan 9. Plogen=plojen ansess för att vara yngre än ~~å~~

ärjekrok å auder, den tog en del av ådertypen mä sig å då

såg den ut som plojen, som finns på sidan 10, figur 20.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Fgl. 27

svar på nr 27.

Den första typens ploja såg ut såsom figur 20, visar, den typen å aukedon jäde att mållen föstes annan ännu lite likare än vad mållfjölana göra på audret, plojen skar sönnen joen bätte mä den kniv som är fästad millan plojbillen och dräkten. På figur 20 ser vi övergångstypen från åder till träploj. Sådana ploja kallades för trä- eller aukerploja. Det är såna som figur 20-21 visar, figuren 22 visar svenskplojen. Figur 23 visar hjul- eller kärreplojen, ätte som den var med hjul före, för att göra plojningen jämnare, varför hjulen kommo dit berodde väl på att det gick lättare än vad släpskoen eller donet gjorde. Plojarna var enbets te å spanna före häst mä å tvåbets näa man körde mä oxa. Man brukte gra audet fö hann, di va då två te å dra å en te å haula i audet, det var när man kupade å satte jorpan. Man fick inte plojana, utan man fick nog göra den själv å låta byasmeen ta hann om att göra billen, "sme bila te aude å ploja" sa man när man så gjorde.

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Sid. XII
(På/
Skoen ärjekroken och billen på audet smiddes av byasmeen.
plogarna var äljest av trä. Men snart kom plogar av järn
di gjorde man på inrättade verkstäder ex: Falu å Överumploj-
ar, de sistnämnda kom hit i slutet av 1800 talet.

På en av di enkla plojarna kallade man di olika delarna för
a hanntajet, b plojstyret, te en barjan ett styre sen blev
det två, -såsom fig 20, a visar. c kallas bakståndan, d fram-
ståndan, e dräkten, f plojfot, ock kilar som höllo fast dessa
för plojfotakila, fästet för draganordningen kallades för
plojbingsle eller hade man en krok "plojkroken", se g.
h visar plojkniven, skärjäenet, knive, var fastsatt på sådant
sätt som figur 20-21 visar, i äldsta tid och i nyare tid som
figur 22, 23, 24 visar. Anordningen som fasthöll kilen kallade-
s för knivakil å knivajäen av trä eller järn, i nyar-
e tid kom ställskruv mä jäen, som figur 24 f visar.
Ja, men då måste skärjäenet sätta före risten eller skumm-
billen, det kallades för bill som skar låss tölltan.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

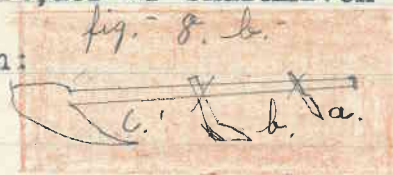
Sid. XIII

Småland
Drevs. sn

Om vi nu ser på sid 10 figur 20 i, så kan risten=billen ej bli annat än vad den visar, billen var av järn, den kallades för billen eller ploj järnet.-

Tittar vi nu på samma sida men på figur 22, der är skärkniven vid g och billen vid h, e visar då dräkten:

ser vi nu på den bild jag tecknat här är

kniven skärjärnet vid a, b den lilla förbillen som satt så som figuren visar, c är plojbillen.-

Ser vi åter på fig 20 j, visar detta plojroten som var av trä merändels björke. Vändskivan k var av trä men i nyare tid av järn. Andra namn på denna: vännfjöl, måttet var det ej så noga med men utseendet och hur man jäde fjölen, i övrigt instämmer man i vad figurena visar. Vännskivan satt på den högra sidan som fig 20 k visar. Bakom vännskivan k hade man kila att ställa plojen må så att den kånne gå jupt eller lågt, på figur 22 kan man säga att den plojen var rätt olik den man hade här; man ställde plojen att gå jupt eller lågt liksom figur 20 k.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Sid.X.10
14
Svar på nr 27.

Namn på motsvarande delar hos figur 23 a vänsterhanntaj, b högerhanntaj, stödträ, dräkten, kniven, plojhjul, i bill eller plojjärn, k vännskiva.

Se figur 24, a höger-b vänsterhanntaj, d stödjärn, e ås eller dräkt, f ställskruv, g skärjärn, h främre delen av dräkten, aunk are, i kroken, k vännskiva, m tvärjärn, n skivan, så finns det ej mer om den plojen.

Te tråplojana hade man en plojskrapa att skrapa dån, den vid-sittande mållen, man hadde en stor hammare att slå dit kilar na med, den kallades för plojhamman.

Uttryck för lagning av plojar: om dräkten brustit ex: att laja ihop dräkten, slå på dräktaslaune, : om styret gått sönder ex: att laja styret att böta pau osv. Om billen blett sliten ex vässa billen, att sätta dit nye bill, att sätta dit nytt ploj-järn osv. Och andra lagningar av plojen ex: att laja plojen. Man forslade plojen med sig på en vanli rälltavagn eller på dyngesäten, eller spände man för oxana å di fick dra plojen

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Sid.X.V
15
Svar på nr 27.

dit man ville ha den ex till plojauken der man skulle va å ploja. Ett rimm om plojen finns ex: Orkade ja ej plojen föra va sålle ja dau göra?, då blee då ingen gröa te vacken kor eller söa. Plojen var också det redskap som jagade trollen ur auken, ty der staul fanns der tordes ej trollen va, men lik- som att plojen var utsatt för kraft att köra bort trollen så blev den under den mörka årstiden (särskilt mellan "lusse å jul" blev den svag å hade ingen kraft, då troddes trollen komma och förgöra den om den stod ute på auken, derfor togs all körredskapen in på hösten sen man slutat höstarbetet i jorden. En annan av den gammalsvenske bondens regler voro, tager vi in plojen vintertid bevaras verktygen för röta, den håller längre och vill stå bonden till tjänst i många år.

Se sidan 14. Namnen: harv, harven, harvarna, .

Di äldsta harvarna såg enkla ut, de bestod å lajöm grova harv- eträ hoggna i skojen ve saven å torkade. Man kvestade dem, men lät en sida vara okvestad, såsom fig 26 visar, å flätade

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Sid. X. VII

svar på nr 27.

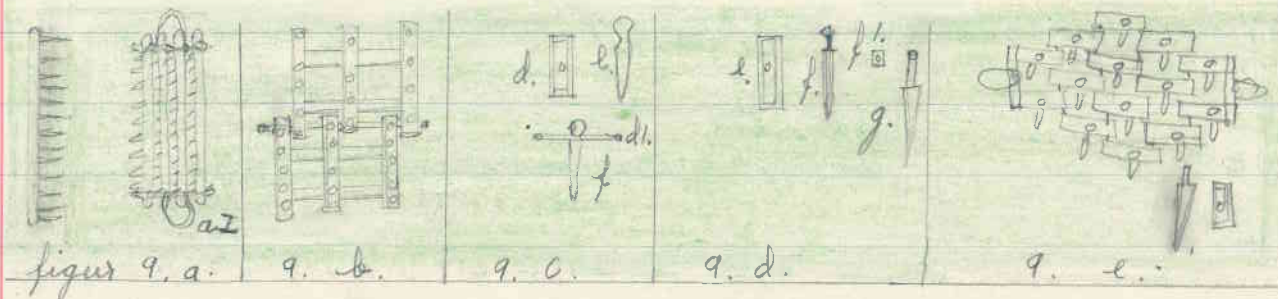
ihop harveträen må veje å en käpp, som höll ihop då så då ^{aj}
skre eller lossnade, harvhaunkana va åk jäda å veje dem
fästade (häktade) man harvdräkten i som figuren h2, sid 6 vis
ar, a är då i detta sammanhanget harvehaunken. (jämför) sid
6 med sid 17 figur 9 a1. Deri var harvdräkten häktade å så
dro oxana "knäggaharven". Dem man bann ihop harvträen må kall-
ades för harv-veje eller harvsvejar.

Sidan 12 visar en harv som hade rörliga delar, (se figur 27)
så ungefär såg den harv ut som Isak i Björkehult i sin tid
använde, och andra före honom an-vänt, ser vi på sid 17 med
grön målning ser vi en sådan fig 9b, något i den formen, med
harvpenna som figur 9c visar (e) är en sann penne. Den harven
kallade man för träpennaharv, å di olika delarna (klossen)
klossarna fästades ihop i lederna må gångejäen, i klossana
satte man raka träpennar å trä (grane eller björke) män i ny-
are tid hade man järnpinnar med mutter som figur 9d, fl-f-g,
visar, träslag var grane, björke, man satte fast pennarna så

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på nr 27.

att man först borrade ett hål i klossen, så taljde man en torkad penne som fig 9c, e visar och så slog man dit den uppifrån, när den så (jisnat) torkat ihop eller blev äppsliten, så bytte man ut den mot en ny. Tvåaslaunen som höll ihop dessa klossa kallades för tvåaslau. Namn på hela träramen, stomme. Harvar med fyrkantig ram i ett stöcke, då vet man ej om. Namn på dessa harvar som jag härovan antecknat, kallas för ex aukeharv, säaharv, myllharv, rät pennaharv, laungharv som man använde på stora bonngåra, några andra namn känner man ej. Draginrättningen var så anordnad, man hade en vanli veja å sälle eller björke, fästad så som fig 9a, a1 visar här på sid 17 å så häktade man harvdräkten deri å satte en penne tvärs-

S.X.VIII
Svar på nr27.

igenom, eller hade man en tråkrok i harven å en vejaratt
häkta kroken i, det var då som figur h2 visar sid 6, a är vej-
an som fästades i dräkten och vejan fästades (häktades) i harv
kroken, (man kunde hava en liknande inrättning på dröjen, om
man så ville.) - när man häktat i dräkten, harvade ma-n.

Men när man så kom te jäenharven, då lät man smi en ögla å
jäen som man fästade i harven med en spik, eller flera spika-

ar, / / så hade man en jäenkrok "harvekroken" att
häkta i ögla, mellan dräkten å harven, när så oxen bytes ut
mot hästen å när man skaffar sig skakeldon hade man åk en
harvekrok som häktades i skaklasvänglen å i harvögla, så
bytte man ut di ^{my}kläpja skaklana mot dragline å svängel å så
har man det än i dag här i Drev. ÅR 1934.

För att lyfta harven vid behov hade man vejan eller harvög-
lan att lyfta i. Något annat har vi ej haft här.

Uttryck som beteckna att köra med harven: att harva, ex: i da
hinne vi välla mä å harva koänstöcket?.

x klämpja

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

S.X.IX
Svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

Vi hade en harv som figur 30:II visar ungefär, den kallade vi för tribillaudet, dä va jäet å en trekantig treanugelformigt överträ/ /mä tre billa på dä längsta överträet, så två på vardera sidan å en bill längst fram, denna hade man att mylla nea sä mä på gränne mälljoe (matjoe der äj det valia audet känne användas.

Så hade vi en annan harv som man kallade för ogräsharv. Den var lik figur 26-eller 27 men möe lättare å mä tätare pennar så att ogräsen som lau övanau auken drogs mä te renakanten där man samlade dä å brände opp dä.

Man hade dessa uråldriga verktyg i vissa gårdar i Småland för en del år sedan men nu har man låtit dem förstöras, å somt har man såltte skrot för att få nåra öre för dem. Men vår granne hade gömt ånnan flere sånna körety så jag påminner mig derom då jag tecknat ned detta med tillhjälp av di gamle, och ännu i dag kan man få se i obyggderna en del av dessa gamla verktyg.

2?

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

Svar på frågelistan nr:27.

Småland
Drevs. sn

I. Jordbruksredskap.

Man har använt redskap eller verktyg att bearbeta jorden med, som kallades för "aukeredskap", "aukedon" eller körety som man arbetade i jorden med.

Handredskap: å flere slag har man haft att arbeta i jorden med såsom, vanli jorpernahacka, och dikeshacka.

Rotöxa använde man näa man sålle hogga å stora grova rötter i jorden, när man dikade täck-å måsadike. "Dä va ofstast en vanlie oppsliten öxa.

Torvhackan hade man näa man sålle slå sönnne tarve mä på åken å hacka kring stenarna med den.

"Klåbban använde man när dä ble haura joeklämpa å joeskarpe, då slo man sönnne dem mä en klåbba älla mä den vanlia hackehamman, detta arbete gjorde man på samma gång som när man, sålle stinka=när de hackar kring stenar å slår sönder jordskorporna. Ex:vi ska stinka i joen i da.

Hacke hade man för det mesta, dä va antingen vanlia joehacke=

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

svar på nr:27.

jorpernahacke, särskilda hacke förekom ej, utom då man flå-
hackade å grävde diken, då hade man en hacka som fig 2 vis-
ar (ungefärligen).

En annan hacka hade man som kallades för "fjärjehackan" mä
långt skaft, hackan smal å laungspetsig.

Ärändes.

Kratte hade man när man skulle hacka ned rågen på smet eller
rågfällan, man brukte ha bå å trä å jäen, den blir kallad för
"fälle-eller aukekrattan" fig 6.I och 6.II visar ungefär-
ligen huru di såg ut. Ex: ta dö krattan å krafsa opp lite
joe, då hinne dö nåck mä.

Grepar hade man bå å trä å jäen, se fig 7:II samt 7:III
för grävning å jösselspridning den kallades för joegrep,
å den andre hetade döngegrep. Tripenna grep å firapenna-
grep. om grepens pinnar var skodda sae man att di fått grep-
klor eller skor på se. Att gräva i joen, att dynga.
Fig 7.III visar en "joegrep" att gräva mä.

En "skams klor" hade man te näa en dro **nea** spellet i kobaus-

Smålan
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

svar på nr 27.

et, och en sånn som fig 5. II visar en jösselspridare som man hade näa man va pau daksverke, då va dä en som körde före å lae jösslen om bae side, sau to vi jösselkloen å spridde jösslen mä.

Spadar och skovlar av trä mä en skoning av jäen fig 8: I visar en vanli spae, av di älsta man känner, så hade man i min ti spaa gjorda helt av järn, di va lauja å små.

Träskovlen hade sie eller kanter (åtminstone säaskovlen) måkeskovlen var knapt så bred som fig 8: III visar antingen var den av trä eller skodde mä jäen.

Ja en täckdikarespae minns man, den var som fig 8: II visar. Dä minns man att man hade en spae mä tvärtraua att trampa näa man sålle ha spaen å gräva mä.

Spett att bryta opp stenar med den kallades för jäenspett jäenstaung. Di hade en laung stång grove, mä en sinka i den ene ännen mä launga ~~trä~~ägga, denna sattes så äne stenen, så va andra te ress å ta mot tyngden mä jäenspett å launga stänge,

Småland
Drevs. sn

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

svar på nr 27.

Sidan. 4

Figur 1-8. visar 1 "rotöxan", figur 2 "kläbban", 3 "hackan",
4 "flå-eller dikeshackan", figur 5 "fjärjekroken", 6 "fälle-
eller aukekrattan", 7 "döngegrepen", 8 "joegrepen".

Figur 8a-11a. 8a, visar en "måkeskovel", 9a, visar en "såaskovel"
". 9b, dess kanter, 10a en spade mä tvåaslä å trampa på.
11a en täckdikarespade.

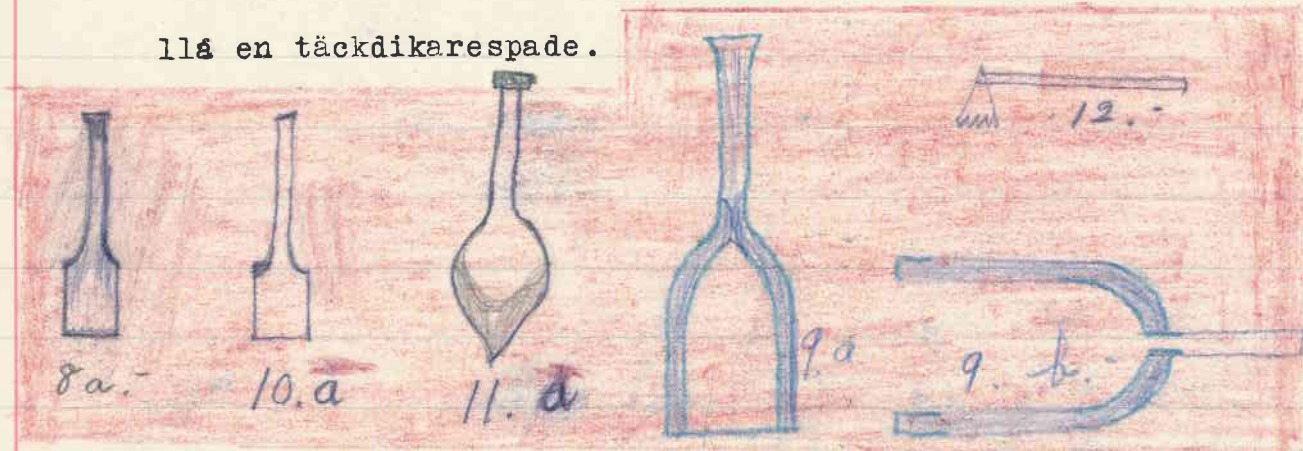

fig 12. rovekrattan. - den hade man
att kratta rovefåre med. - kunde göras
å en gamal såg, men smiddes äljest i
smedjan. -

Landmålsarkivet Uppsala 7825

S. Isaksson. 1934. DREV

SMÅL.

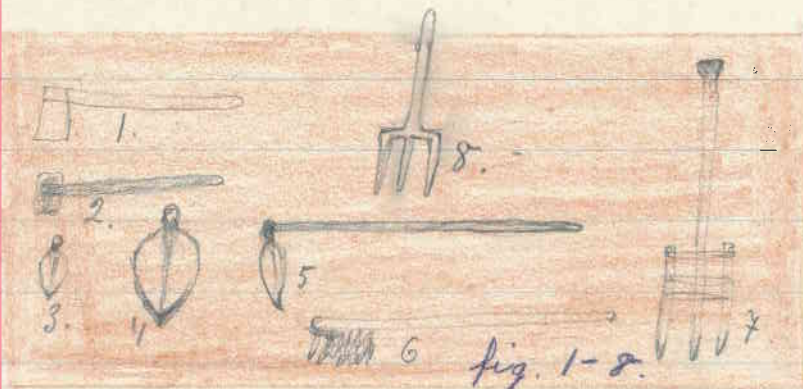
Frgl. 27

svar på nr 27.

Småland

Drevs. sn

Sidan.5

detta kallades för att
bryta sten. Stendröj:
stenbjöen, eller räll-
bjöen, som man hade att
köra batt sten på auken

mä, hamlen hade man te å köra i skogen med, att hamla ut ve å
stocka mä den. Från di enkla joeredskapen, - då jag minnes hur-
usom gamle väktare Bång grave grava å hogge mä sin rotöxa, fö
å bila av di grove löneröttena. - Och när mina fäder arbetade
i den stenfulla jorden mä enkla traredskap, å spridde jössel
mä en enkel trægrep, hur många gånger fick di använda sin
kraft att få denna trubbiga tingest att gå in i jösselhöjen,
huru många stränga daksverken har di gjort och röjt opp må-
nget skäppelann om året, (ingen nutids människa står sig, emot
vad di gjorde, och för att visa en ärlig människas strävan,
får di röjda aukelappana igenväxa, det är likgiltigheten och
inget annat som utplånar de fäders ärv som fött och fostrat
oss till vad vi i dag är.

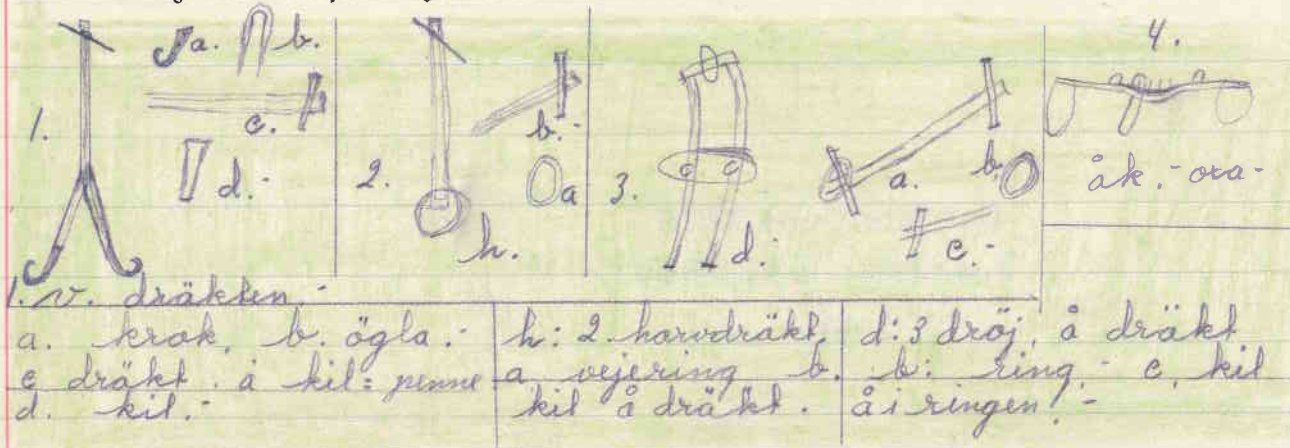
Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

svar på nr 27.

Sidan. 6

Ännu en tid minns jag när vi som barn täljde en pinne märist vid å hade ett litet lann att sköta, så och skörda i, vi sådde frö i den beredda jorden å det kom upp och bar frukt. Påminner detta om våra första fäder som genom ihärdig vilja och arbete, utvecklade åkernäringen till vad den i dag är. - Så omtalar de gamle som ännu lever (i dag) att man körde i jorden mä enkla redskap och hade oxarna te å dra, jag skall härnedan anteckna deras enkla men dock användbara och dugliga körredskap. Det är de äldsta redskap man minns, och vilka än i dag kan framdragas ur gamla skrymslen.

Draganordningar som man hade var: vagnadräkten, harvadräkten, dröjdräkten, å ärje- eller auedräkten. (Se bilderna).

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

svar på nr 27.

lv. visar vagnsdräkten som var gjorde av en klynig björke-
stamm teöxaad med hål för dräktapennen, a visar dräktakroken
b maelan, öglan att häkta kroken i, c visar dräkten med kil i
dräktahålet, d visar kilen eller pinnen.

2h. visar harvdräkten med vejerung att häkta i harven, samt åk
kilen som man fästade ihop med åkringen och dräktapennen, a
visar ring te att fästa i harven, b visar harvdräktapinnen.

3d. visar dröjen a dräkten bringen som var fästad i dröjen
deri stack man dröjdräkten, c visar dröjdräktapennen. kilen,
å ringen som var till att hålla fast dräkten.

4 visar oxåket som bestod av en i skogen huggen måsarånna-
bjarkebit som var formad så som figuren visar, på åket var
en järnflåra fastgjord som tjänstgjorde att flytta åkringen
så dragkraften var lika åm det var en ovan dragarloch en van
figuren visar järnflåran och åkringen samt åkbingslet som

5: bestod av en veja å en penne att fästa ihop må oxatylarna

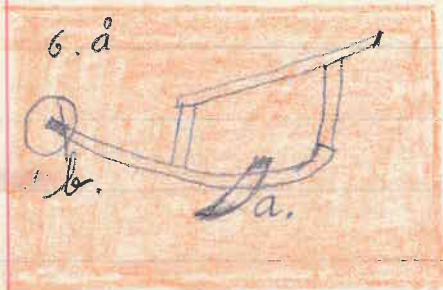
i oket visar tömmaöglorna der oxatömmen
sälle vara.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27

svar på nr 27.

Småland
Drevs. sn

figuren 5a. visar åket med halskavel la. halskavlaveje, som var av snodda eller flätade vie, ene eller björkeveje, di fästades så som figuren la. visar i åket å så sto den andre delen som var gjord av trä upp, b visar flåran och åkringen.

6a. visar ärje eller audeträkten den var såsom fig visar fästade i själva körredskapet, a visar ärjekroken, b visar dräktappen samt åkringen som man fästade ihop nä man skulle köra i jorden med den. Så förbättras pennen å utbytes mot smidda auderbesläj å åkringen som var åen vanli snodde veja utbytes mot järnringar. Storbönderna begagnar hästar och dertill skapas andra kördon av de mäst skiftande slag, dräkten utbytes mot skaklar av trä å besläena mä jäen, det fanns bå enkla å dåbbla eller bå enbets å tvåbets. En sånn skakel finns tecknad sid 5, figur 9: I a visar då själva skaklen, b beslagen, d svängelbeslaget, c svänglaträet, en sånn hade man te å spänna för harven ve enbetskörning.

Landsmålsarkivet Uppsala 7825
S. Isaksson. 1934. DREV
SMÅL.
Frgl. 27